

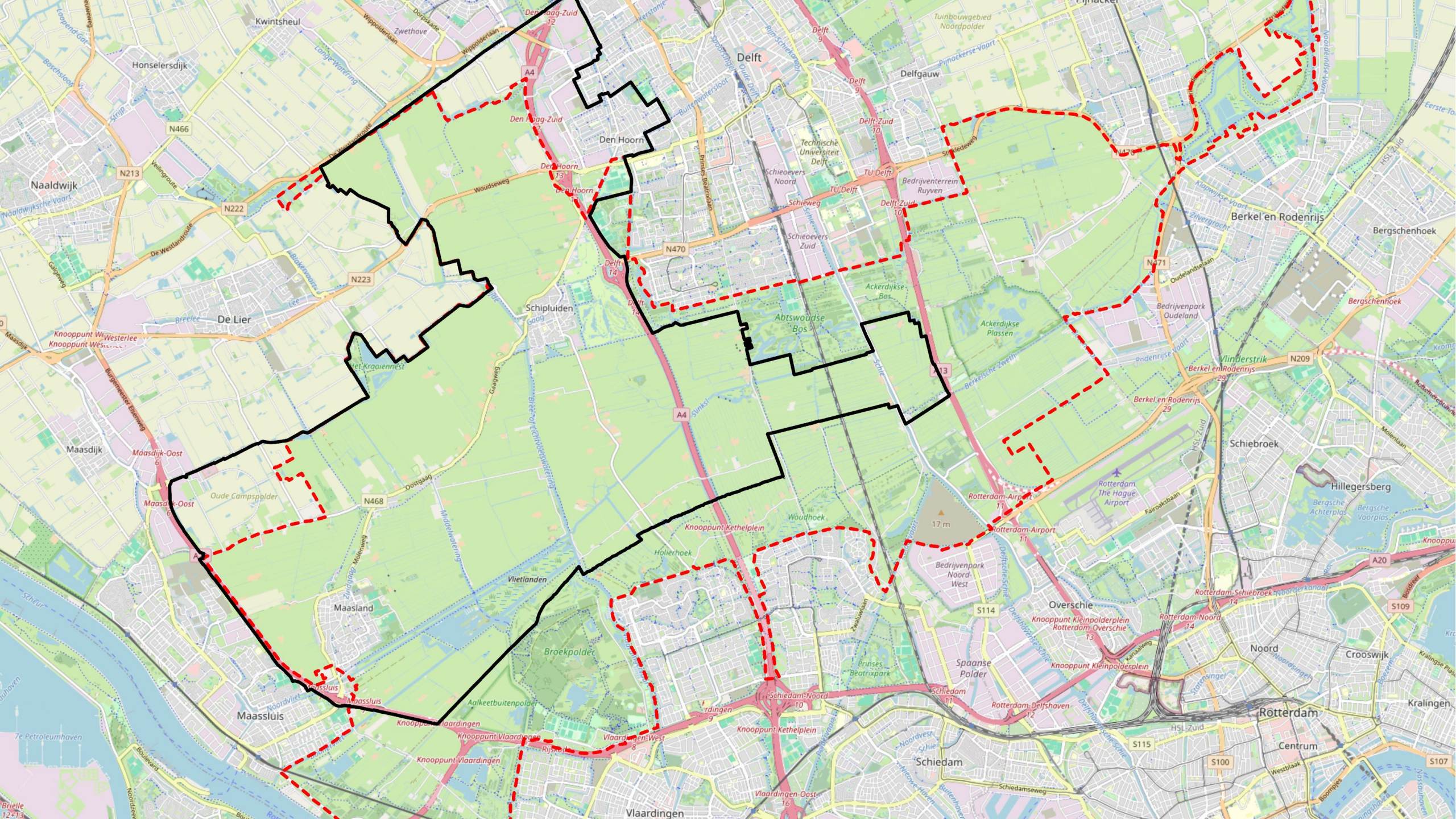
Midden-Delfland in vogelvlucht

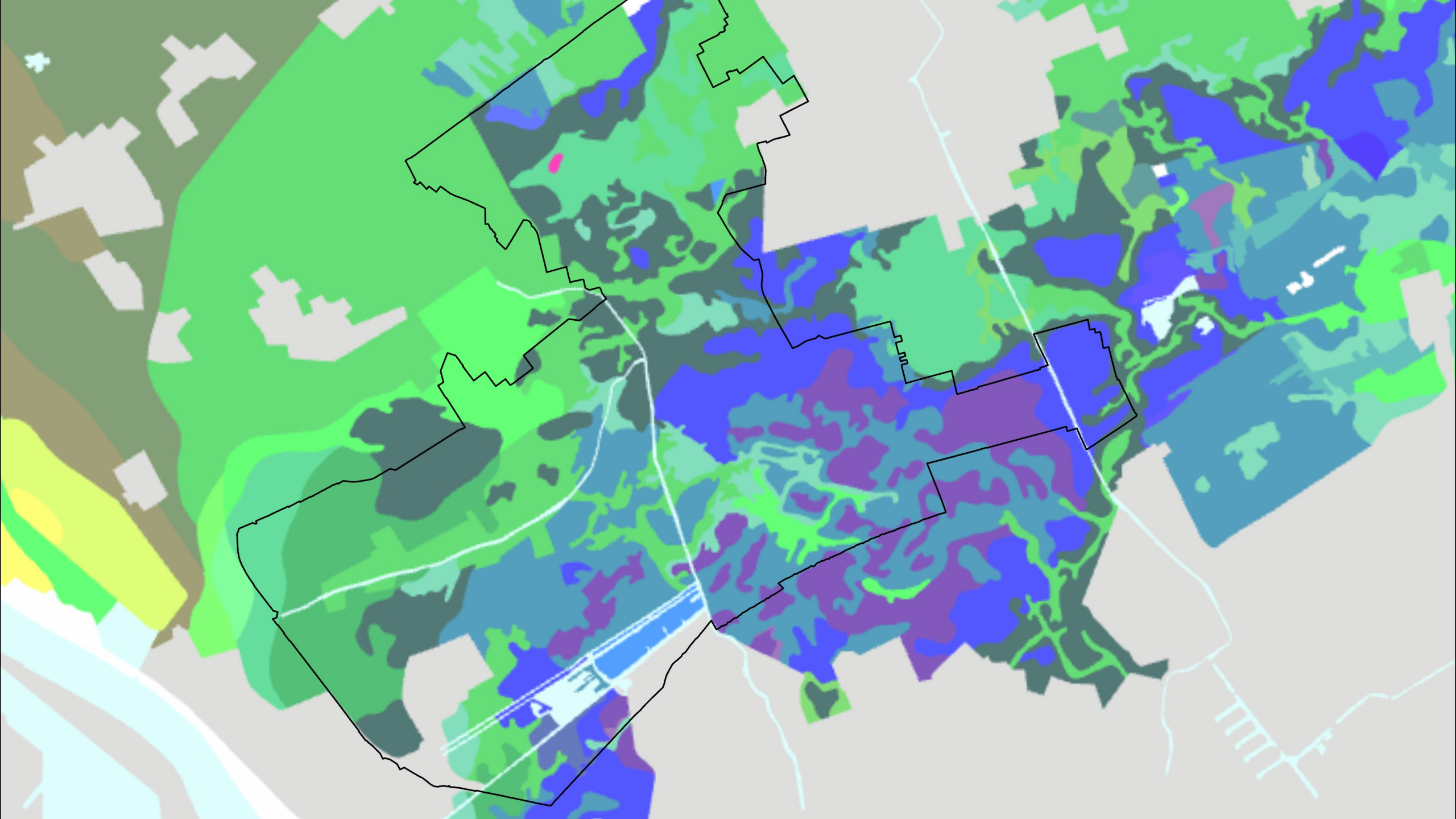
Hoe de mens het gebied geleidelijk naar zijn hand zette

Achtergrond

- Onderbouwing ontstaansgeschiedenis van objecten en structuren
- Veel aanwezige kennis bundelen en leemten opvullen
- Verhaallijnen voor gebiedsmarketing
- Niet enkel Cultuurland, maar breed gedragen inhoud

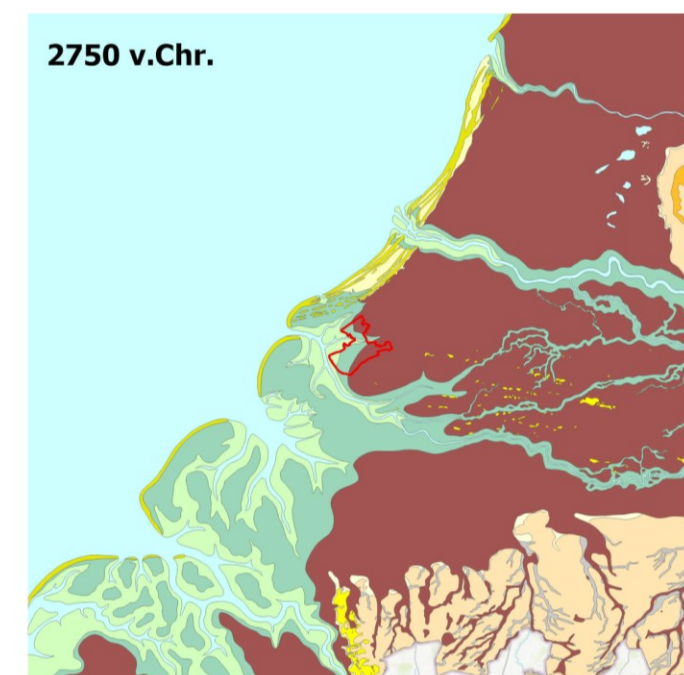
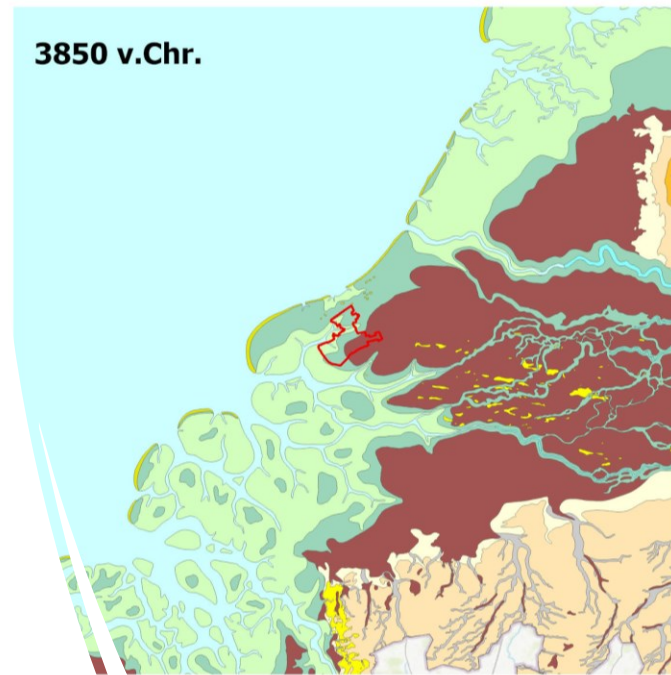
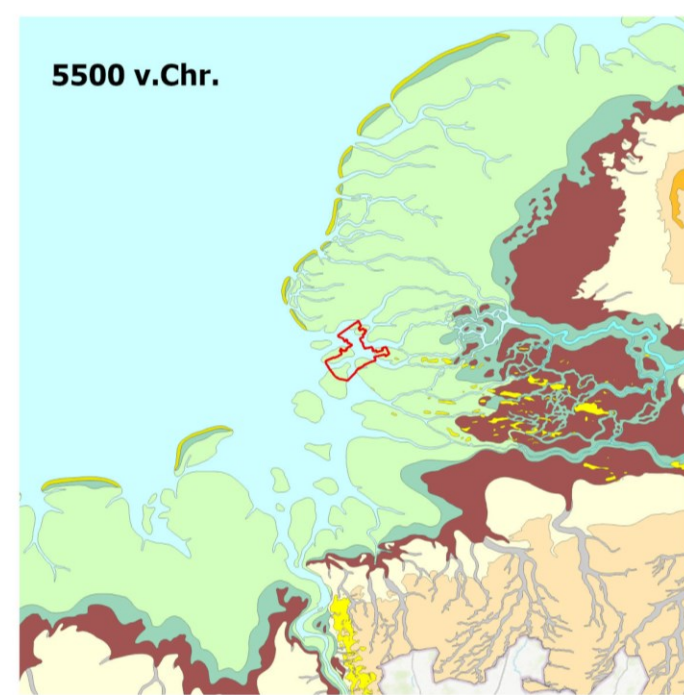
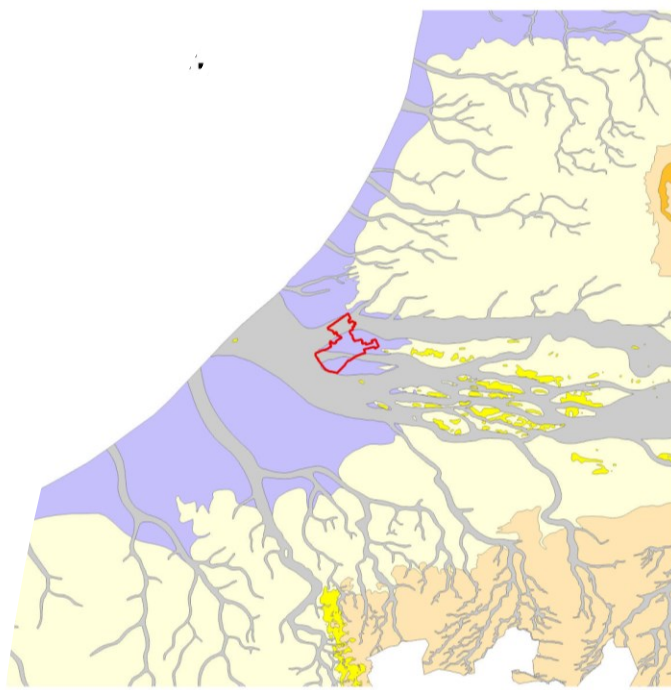

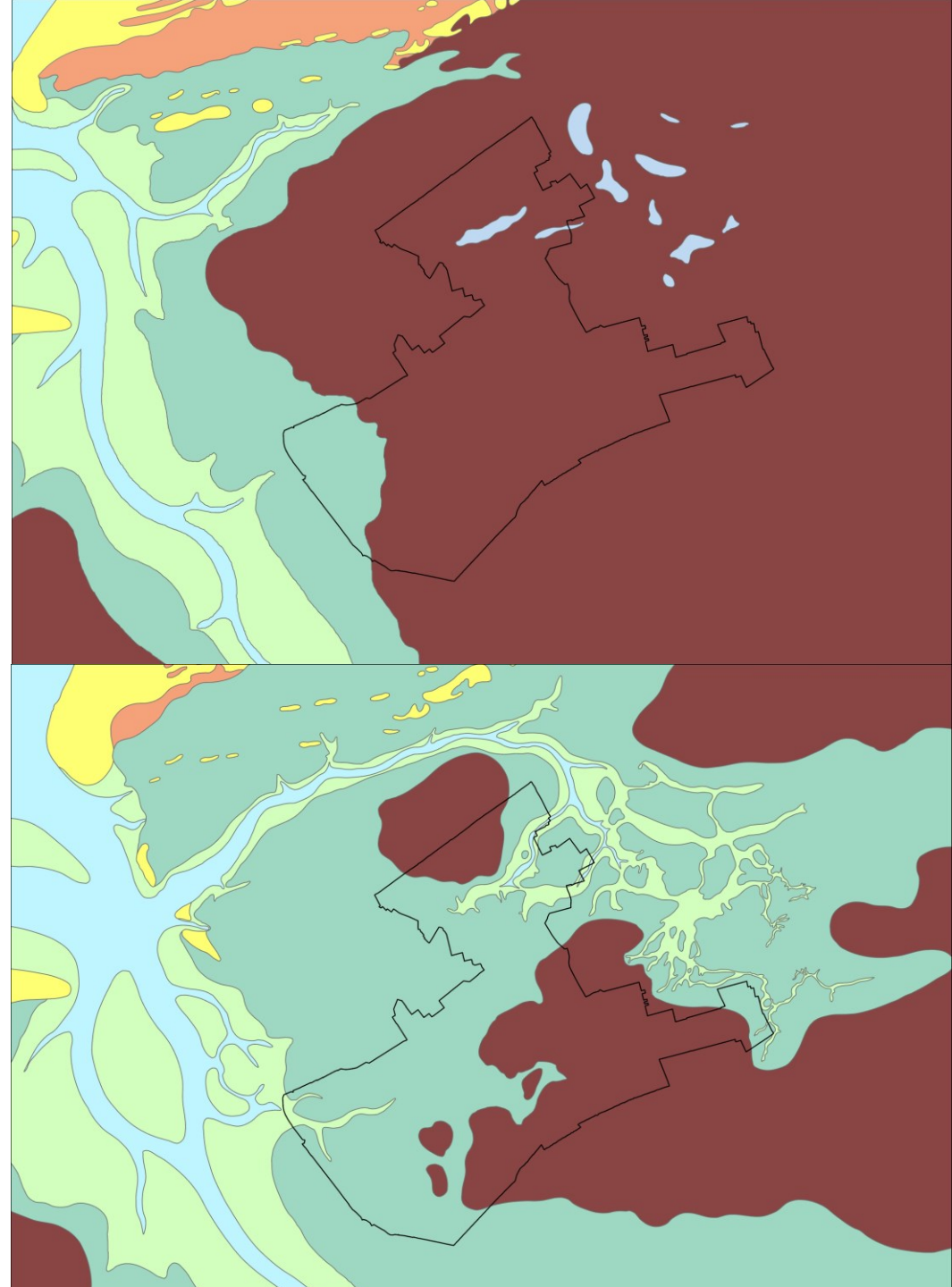
Tussen getij en veenmoeras

- Continue dynamiek tussen invloed van zee en relatieve rust
 - Dynamiek is nat gebied met overstromingen (klei)
 - Rust is herstel en veengroei

Tussen getij en veenmoeras

- Hoe zit dat met bewoning?
 - Overstroming is onbewoonbaar
 - Rust is bewoning hogere plekken in landschap

Tussen getij en veenmoeras

- Hoe zit dat met bewoning?
 - Overstroming is onbewoonbaar
 - Rust is bewoning hogere plekken in landschap
- Harnaschpolder neolitisch, Vlaardingercultuur, boomstamkano Maasdijk (ijzertijd)

Friezen, Franken en Veenontginning

- Onderdeel Friese Rijk, vanaf 8^e eeuw onder Frankische Rijk
- Intrede christendom: kerk
Vlaardingen al 8^e eeuw gesticht
- Oog op landschap:
bevolkingsgroei en inkomsten

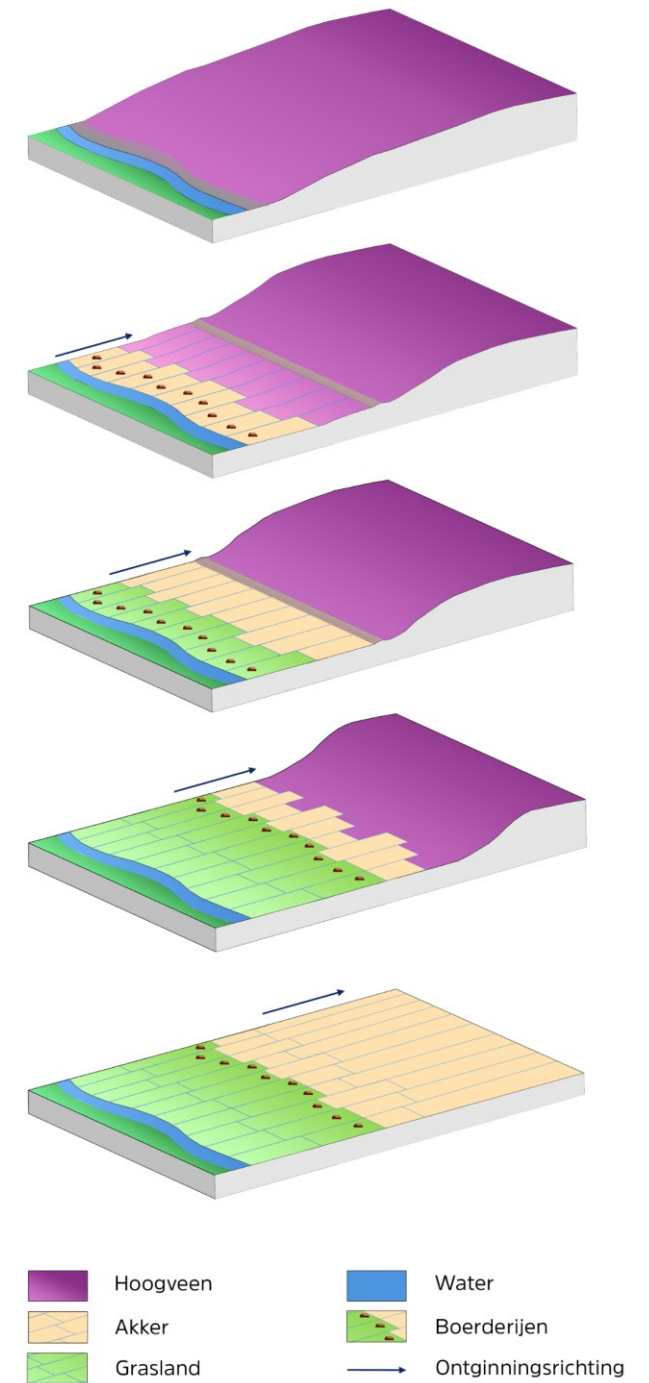
Friezen, Franken en Veenontginning

- Rijk was onderverdeeld in gouwen, werd geschonken aan lokale graven
- Graven namen het vervolgens in ontginning, beginnend bij kleigronden, daarna ook klei-op-veen met kap broekbossen

Een middeleeuwse ontginning

- Opstreckende verkaveling met akker, gras en hooiland

Een middeleeuwse ontginning

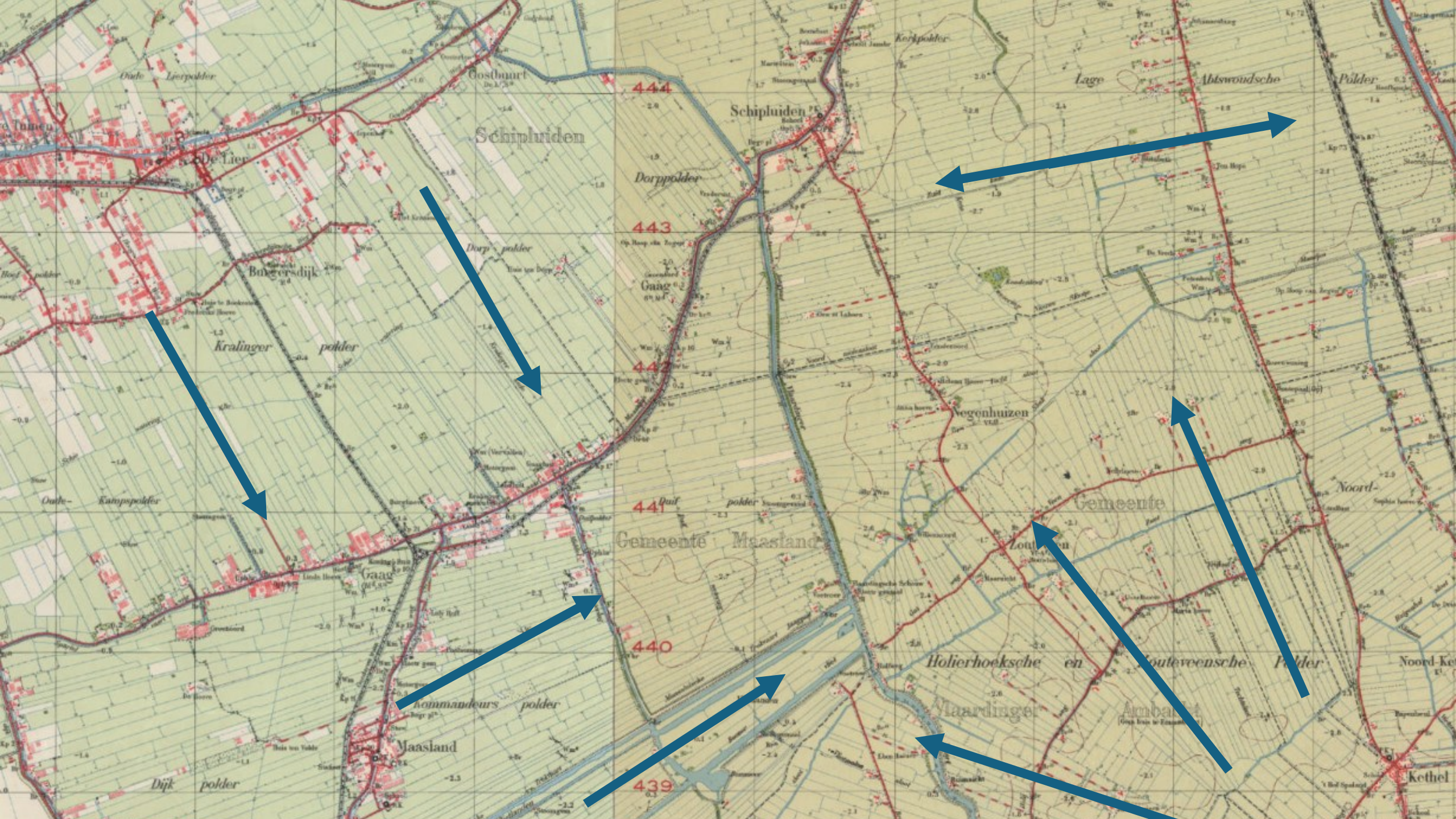
- Opstrekkende verkaveling met akker, gras en hooiland
- Gronden in leen aan lokale adel, bouw van kastelen ter versteviging van hun macht.
- Werden lokale ambachtsheren, boeren waren horig

Maar dan....

- Ontwatering en ontginning = bodemdaling
- Zware overstromingen 12^e eeuw, met name via rivier Lier of Lee
- Deel van ontginning weggeslagen, ook dik pakket klei afgezet

Van laag naar hoog

- Bodemdaling speelde enkel een rol op plekken met veen in de ondergrond
- Locaties van voormalige kreken hadden een zandige/zwavelige ondergrond als bodem
→ reliëfinversie

Van laag naar hoog

- Bodemdaling speelde enkel een rol op plekken met veen in de ondergrond
- Locaties van voormalige kreken hadden een zandige/zwavelige ondergrond als bodem
→ reliëfinversie

Zelfde probleem?

- Bedijking om gebied te beschermen
- Langs noordelijke Maasoever volledige dijk (Maasdijk) 13^e eeuw. Ook langs andere watergangen werden kaden opgeworpen om invloed zee te beperken, denk aan Voddijk, Dijkhoornsedijk etc.

Maar wel nieuw probleem....

- Afwatering geschiedde via natuurlijke waterlopen
- Door bedijking niet meer mogelijk. Sluizen in dijken bemoeilijkte afwatering bij hoge afvoeren
- Veelvuldig wateroverlast

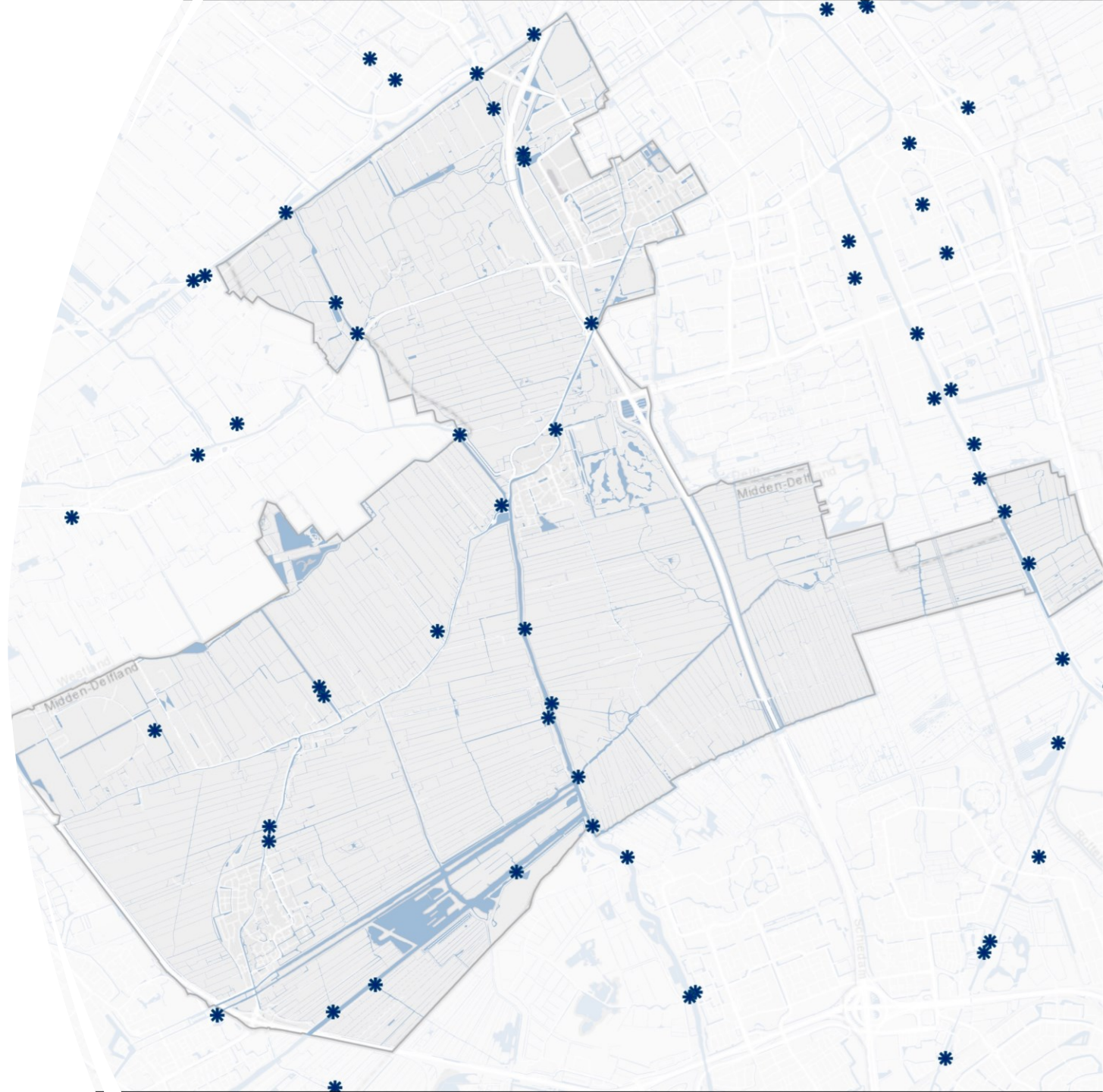
Grootschalige waterbeheersing

- Ambachten zorgden voor eigen waterbeheersing
- Problematiek vanuit bredere omgeving, grootschalige waterbeheersing was noodzakelijk
- Samenvoeging waterbeheer tot Hoogheemraadschap Delfland in 1289

Bemaling van polders

- Plaatsing poldermolens voor beter peilbeheer. Hierdoor ook aanleg nieuwe kaden.
- Maar... meer bemaling is meer bodemdaling, probleem versneld

Welkom bij
De Vlietlanden
Natuurmonumenten

De Vlietlanden
Natuurmonumenten

Een land van gras en zuivel

- Noodzakelijke overstap op veeteelt
- Veel specialisatie van zuivelproducten, met name boter en kaas

Tachtigjarige Oorlog

- Grootschalige inundatie
- Confiscatie geestelijke goederen
- Verkoop aan stedelingen of vermogende boeren

Stad- landverbindingen

- Blick op de (internationale) handel
- Producten van poldersloot naar boezem
- Trekschuit voor snelle verbinding

Boeren en buitenplaatsen

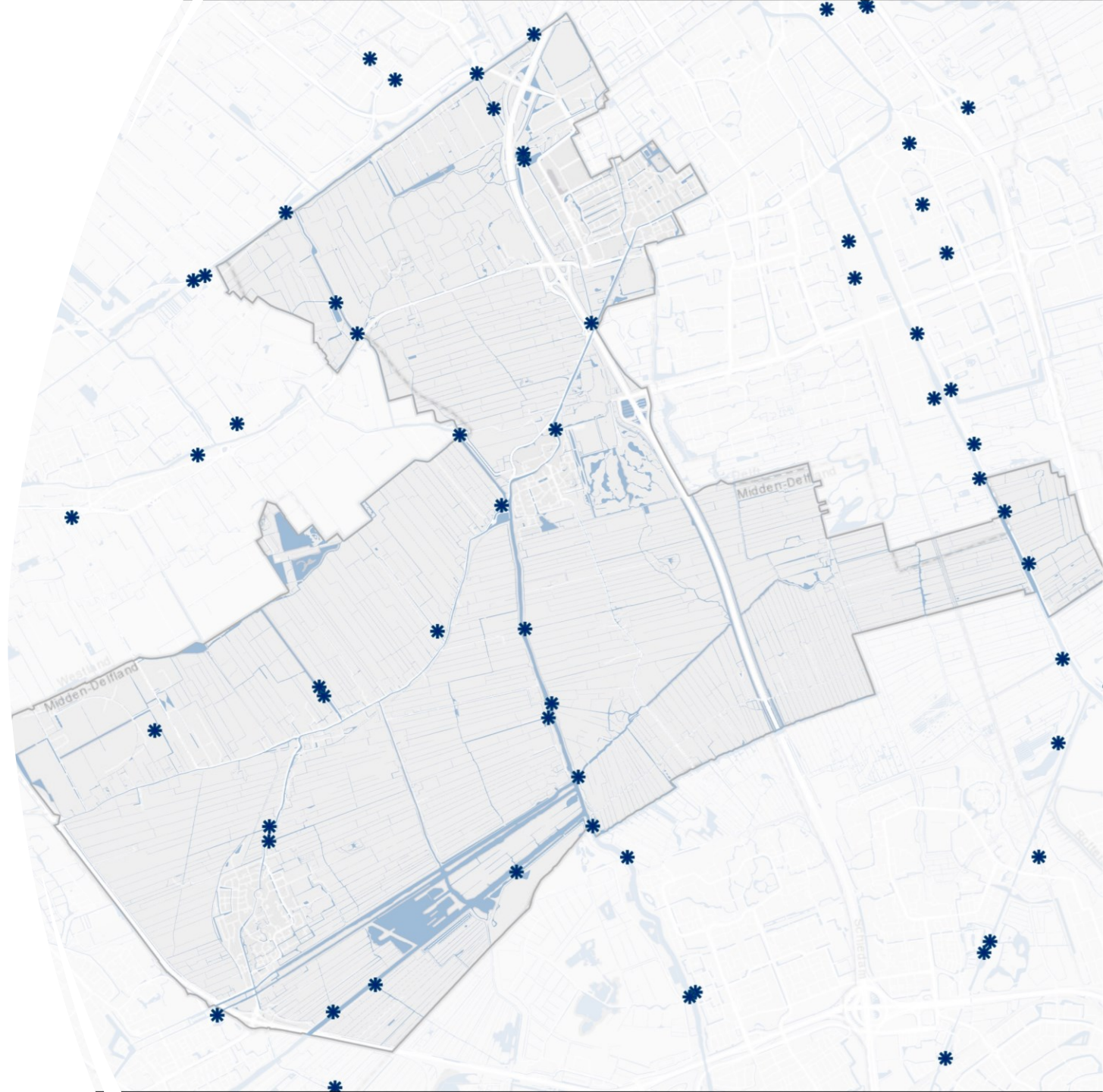
- Maar ook steden naar platteland
- Boerderijen van stedelingen voorzien van zomerverblijf
- Soms zelfs gehele buitenplaats

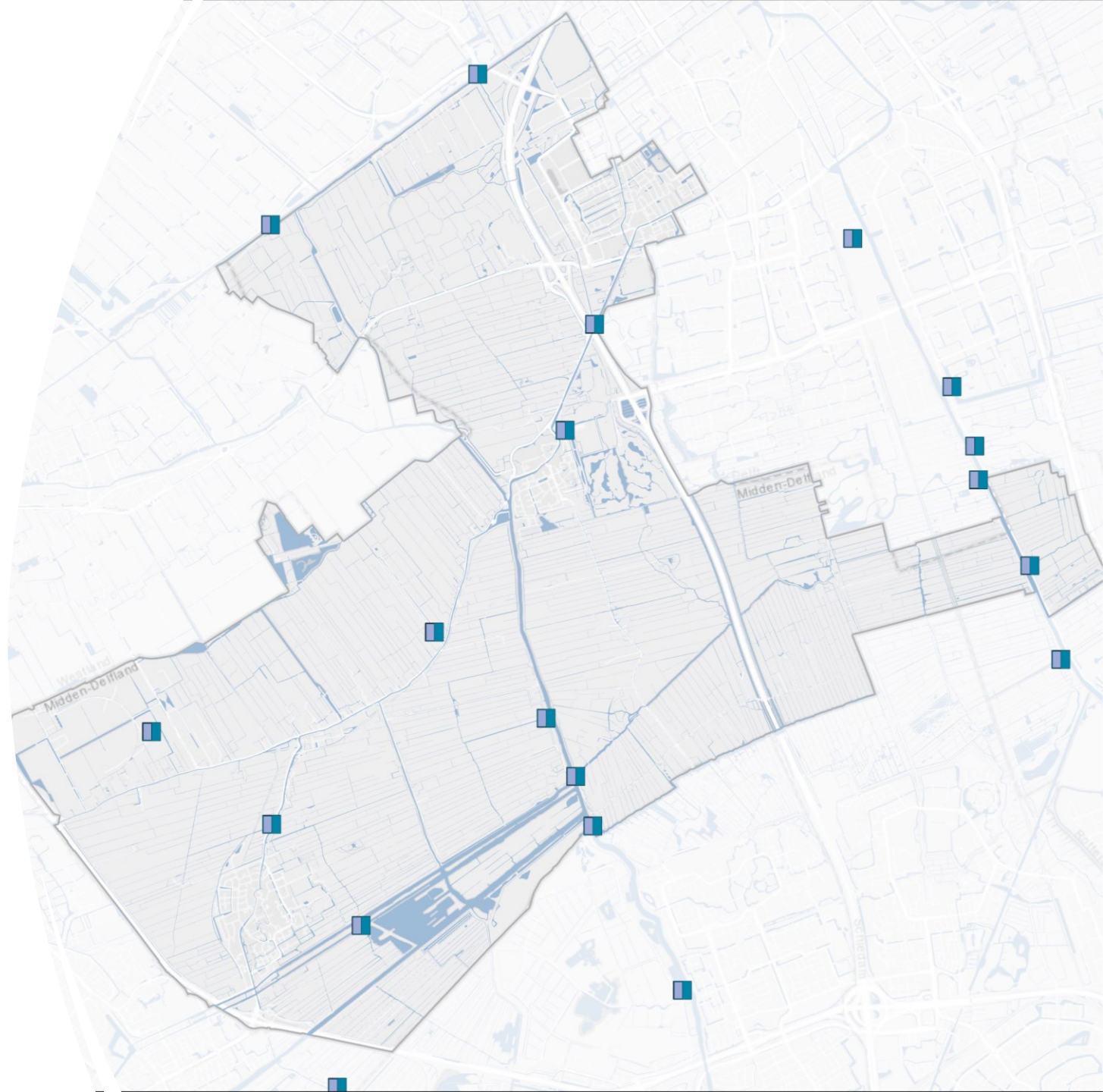
Industrialisatie

- Technologische ontwikkeling 19^e eeuw blijft in Midden-Delfland niet achter
- Sterke efficiëntieslag in landbouwsysteem

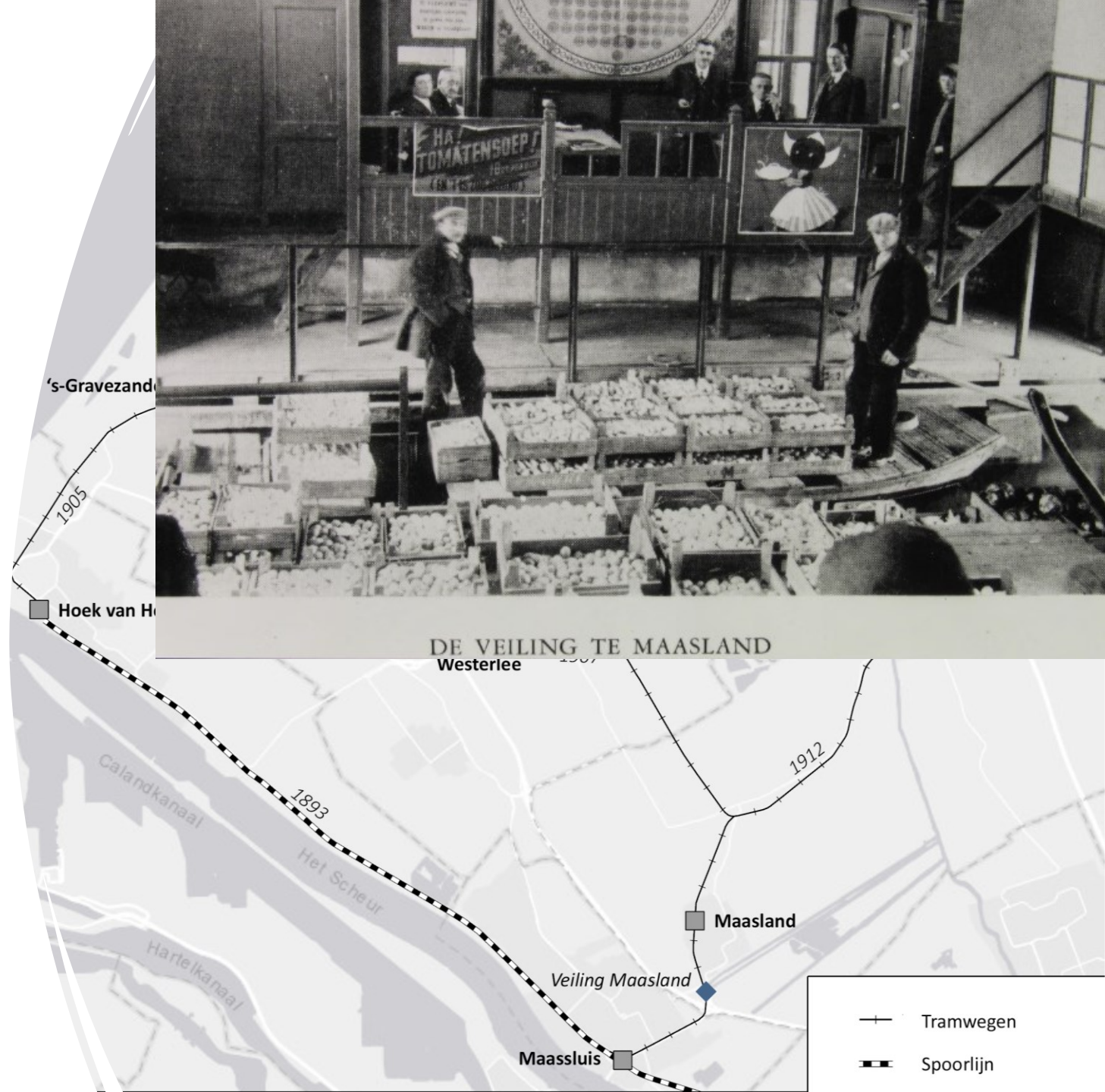
Industrialisatie

- Technologische ontwikkeling 19^e eeuw blijft in Midden-Delfland niet achter
- Sterke efficiëntieslag in landbouwsysteem

Industrialisatie

- Landschap wordt maakbaar
- Spoorlijnen zorgen voor snelle afzet van goederen
- Sterk groei tuinbouw met groenteveilingen

Industrialisatie

- Vervoer over land neemt vervoer over water geheel over
- Autobus vervangt personenvervoer (zelfs spoor!)
- Schaalvergroting in de landbouw → verdwijnen 'obstakels'

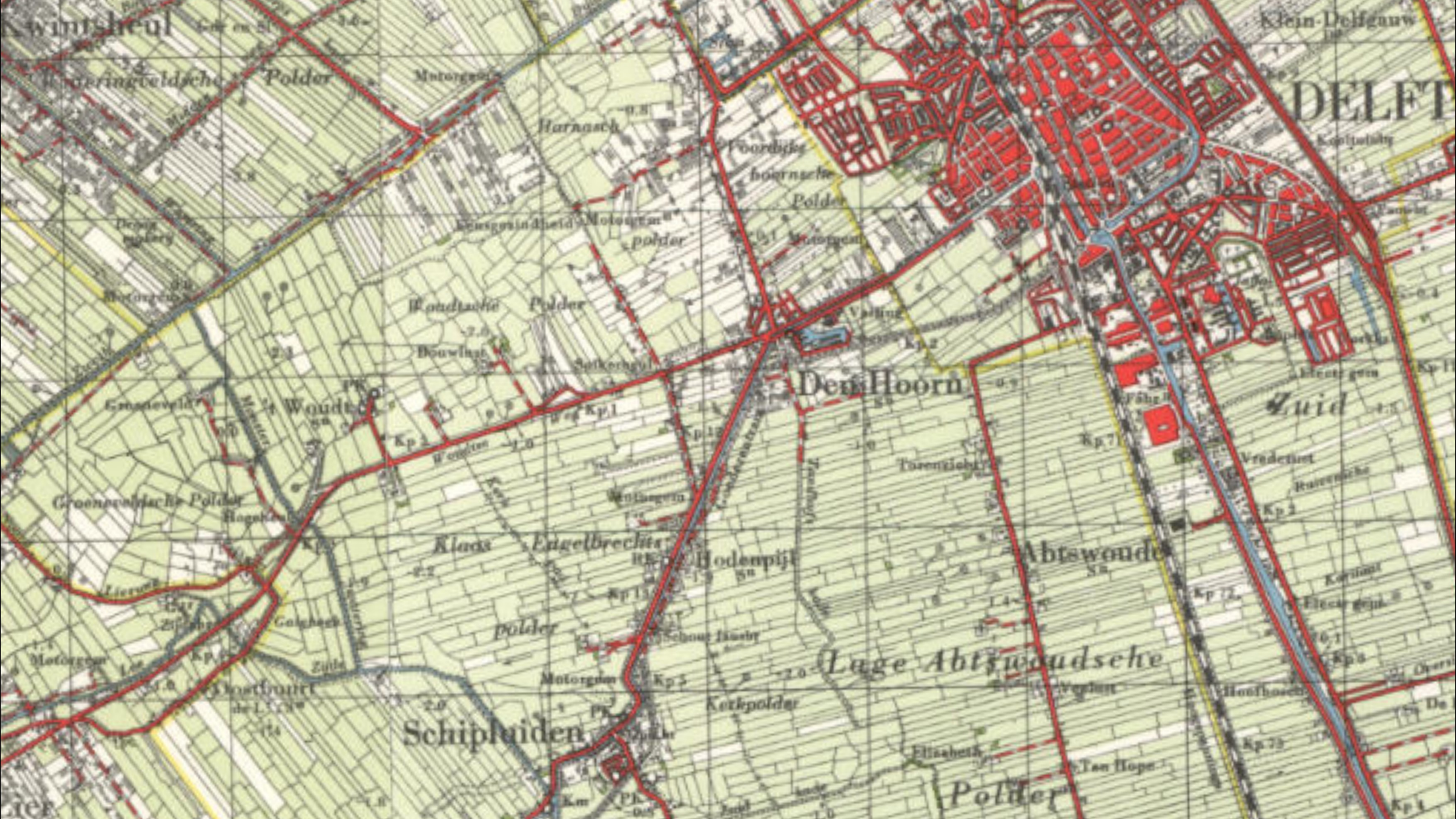

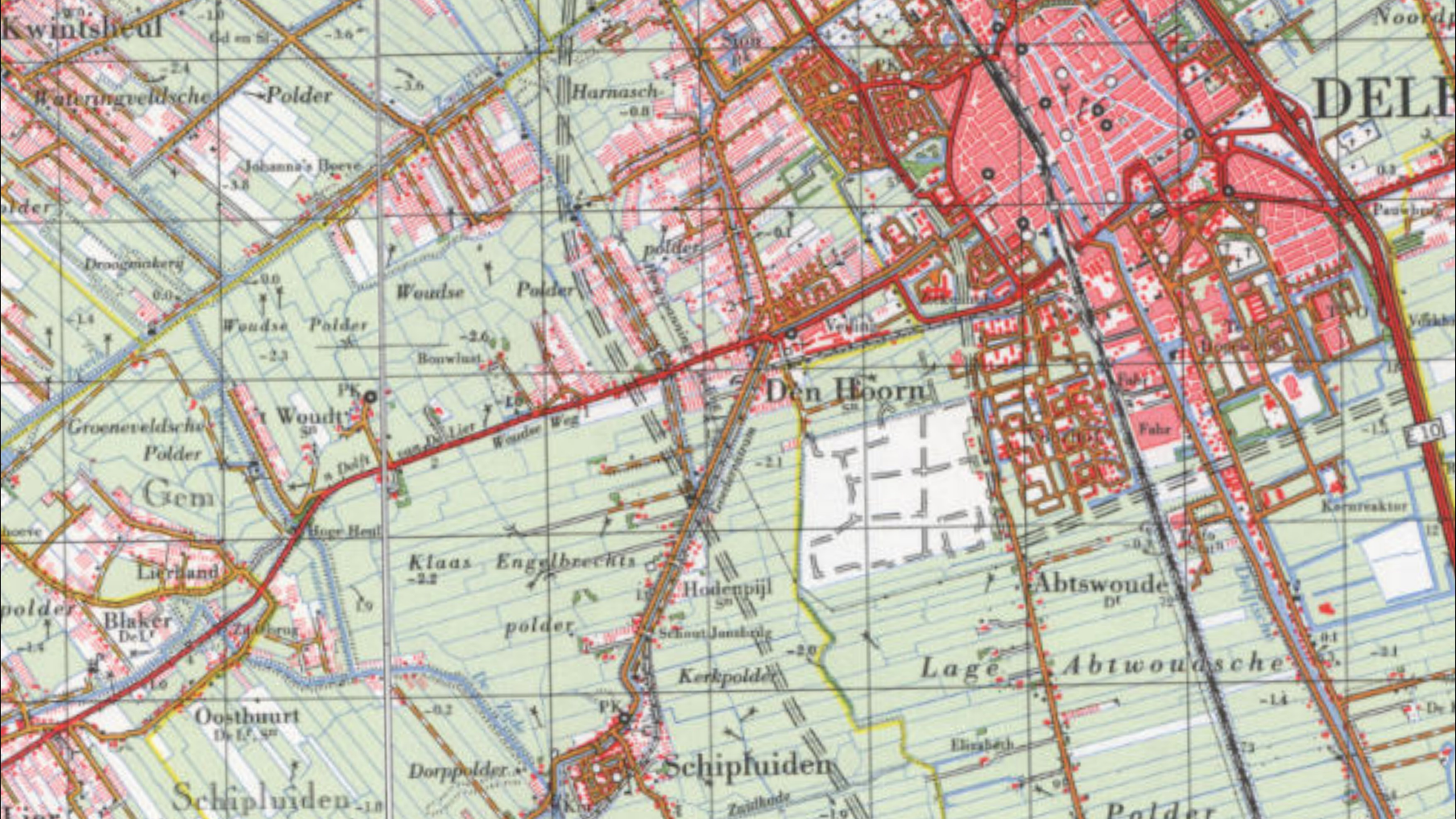
Schmidpaulden

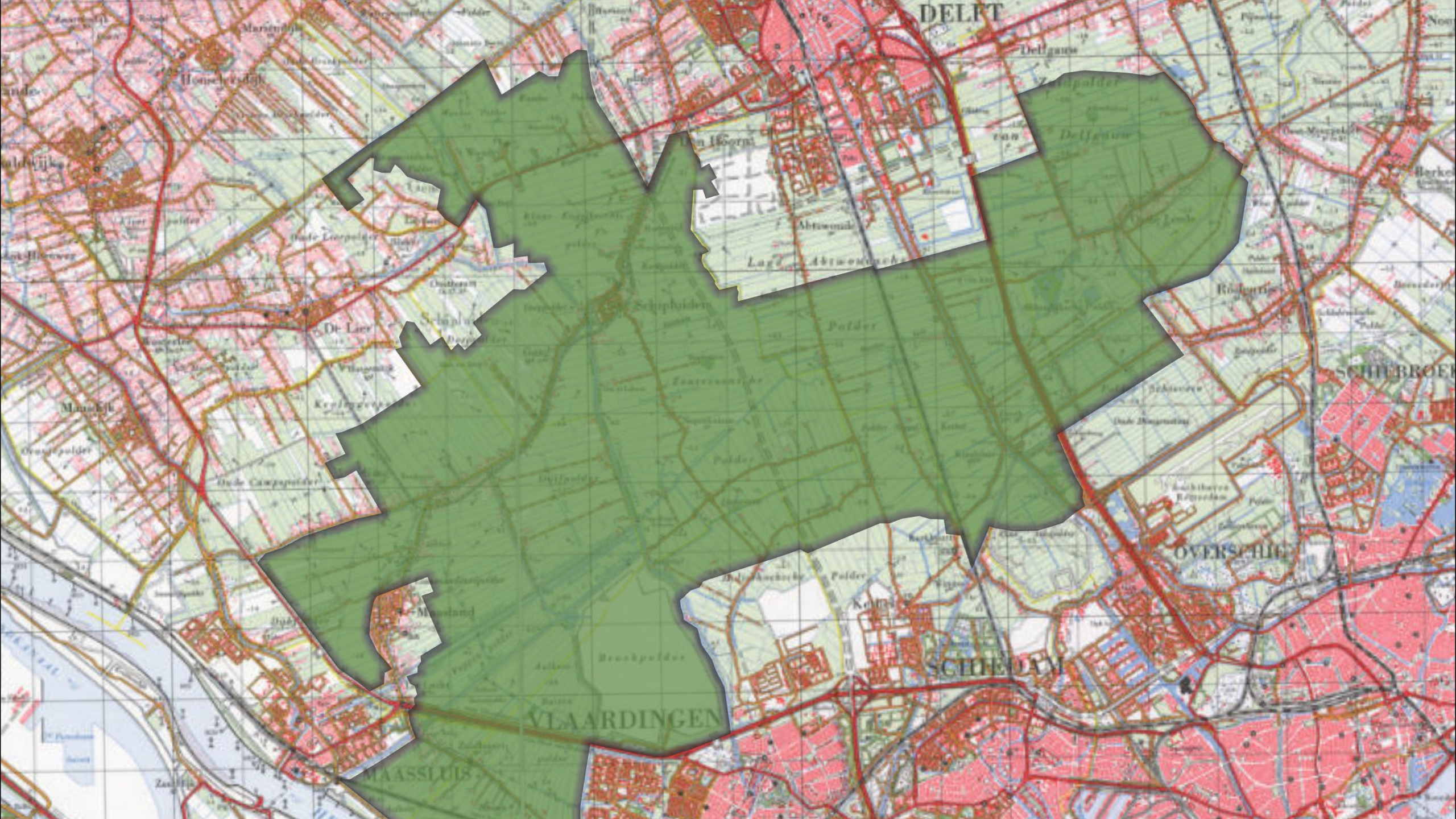

Verhouding stad-land

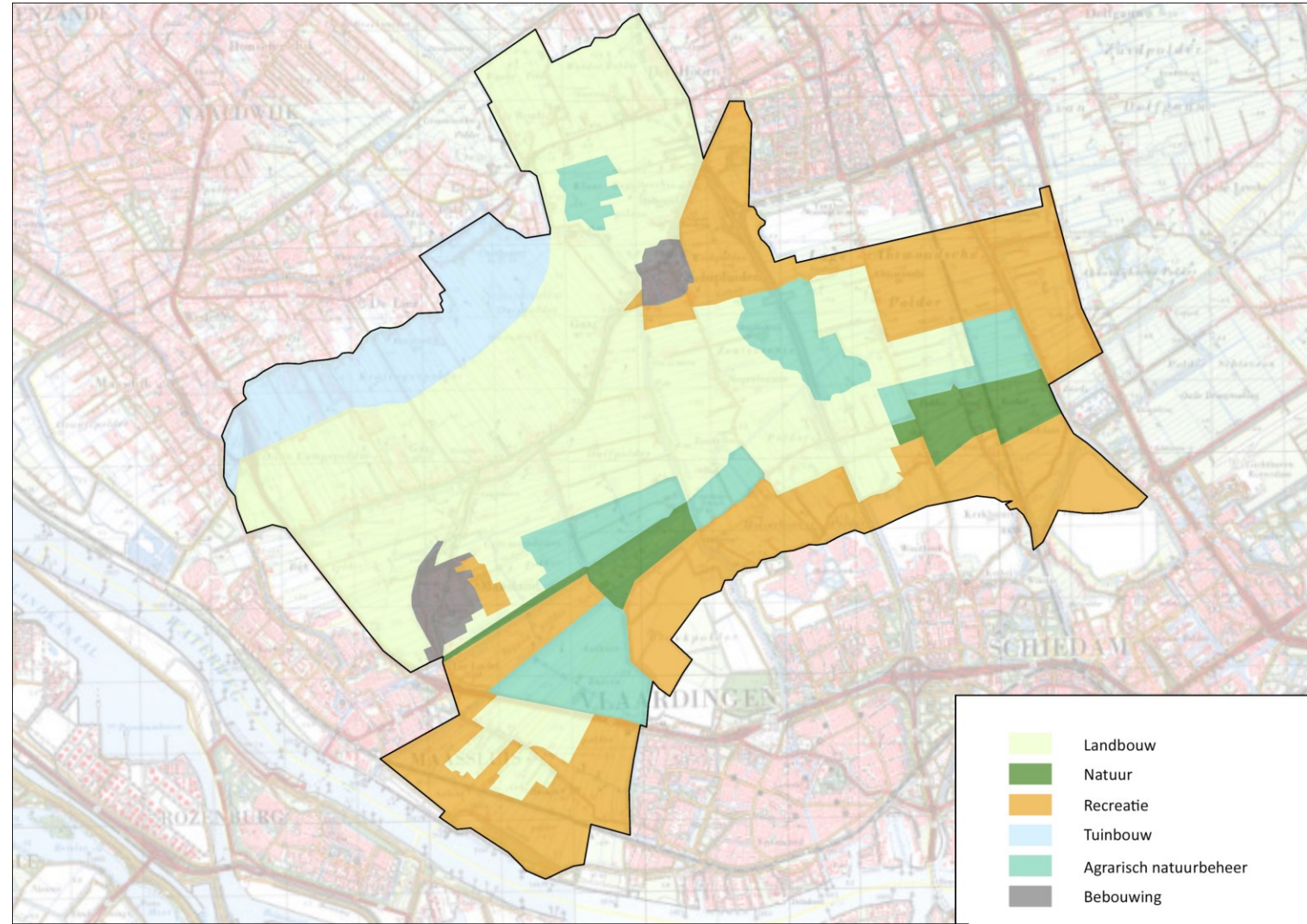
- Onderlinge band vanaf medio 20^e eeuw afgevlakt
- Agrarische grond wordt te benutten ruimte
- Bescherming vanuit het Rijk
→ Rijksbufferzone

Reconstructie Midden-Delfland

- Sterke druk op gebied, voor ieder een plek
- Scheiding natuur, landbouw en recreatie
- Recreatieparken aan stadsranden
- Voor tuinbouw weinig ruimte

Reconstructie Midden-Delfland

- Maar ook weer maakbaar landschap
- Als tattoo over cultuurlandschap

MAASLAND

MAASLAND

COMMANDEURSPOLDER

VLIETLANDEN

GOIZBOURSE

BROEKPOLDER

AALKEETBUITENPOLDER

EENDENKOOI

RIJKSWEG A 20

KORTE BUURT

FOPPEN -
POLDER

MAASSLUISCHE
TREKMAAT

FOPPENPLAS

BOMMEER

RUSKADE

UITKIJKPUNT

OF

OF

OF

OF

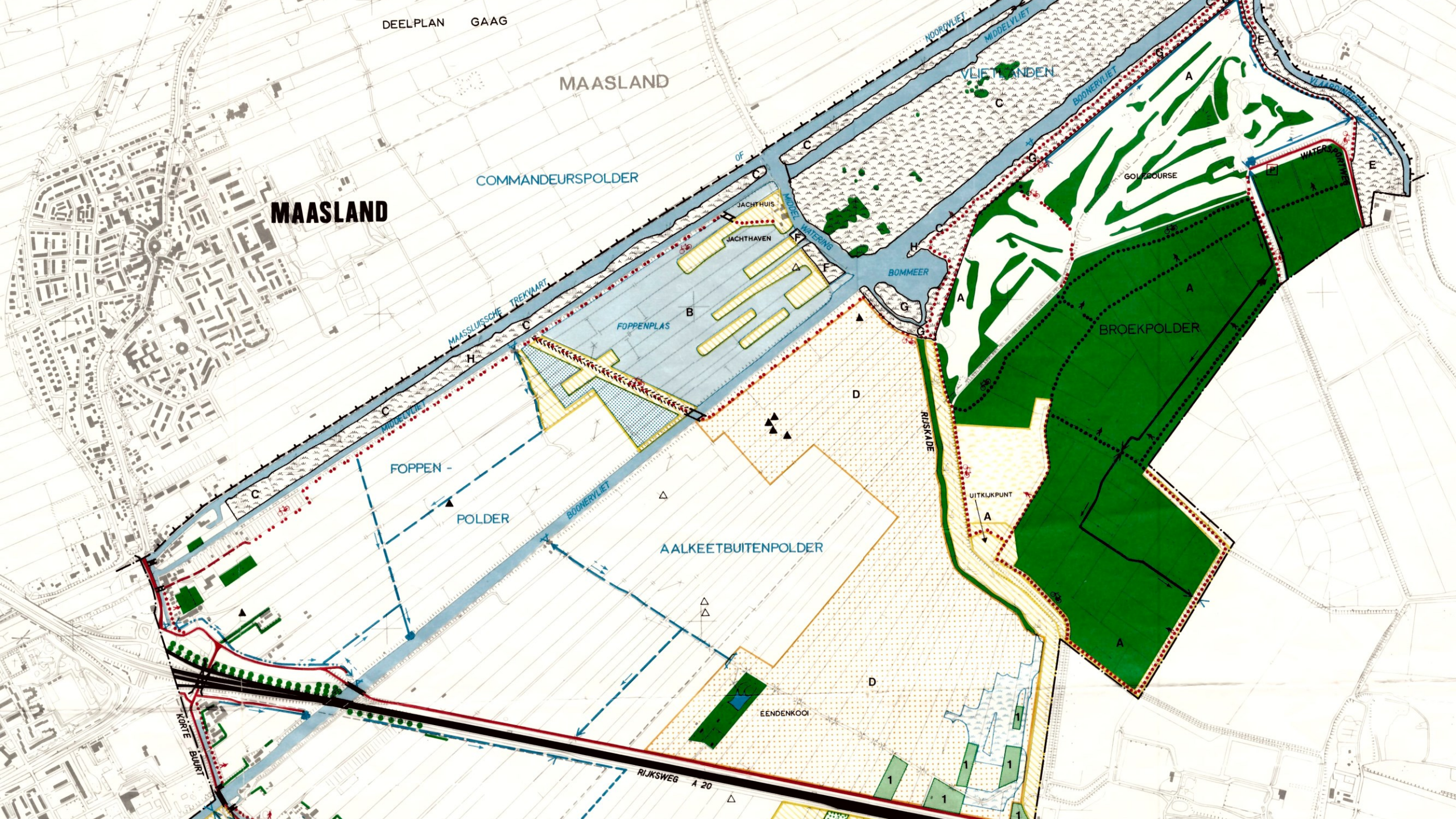
OF

OF

OF

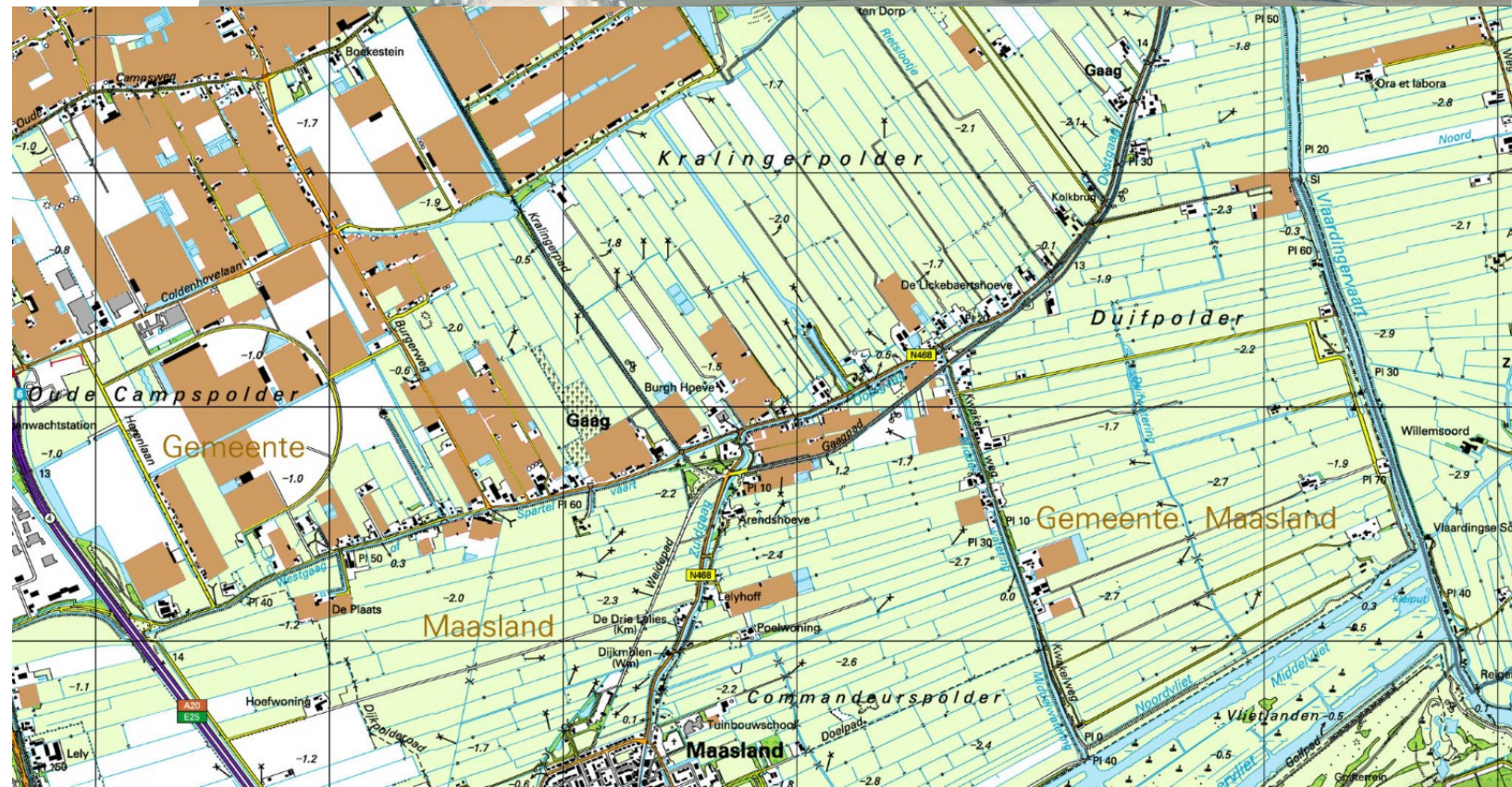
OF

OF

Landschap beschermd?

- Noodzaak van A4
- Hevige protesten, maar ook IODS-gelden
- Glas voor gras

Een landschap om trots op te zijn!

Hoe nu verder?

- Midden-Delfland is geen park, maar levend landschap
- Kan karakteristiek landschap samengaan met moderne bedrijfsvoering?
- Recreatiedruk op gebied
- Rijke natuurwaarden
- Hoe zorgen dat identiteit dorpen behouden blijft bij woningopgave?

Hoofdstuk 3

Boeren en buitenplaatsen in de vroegmoderne tijd

1500-1800

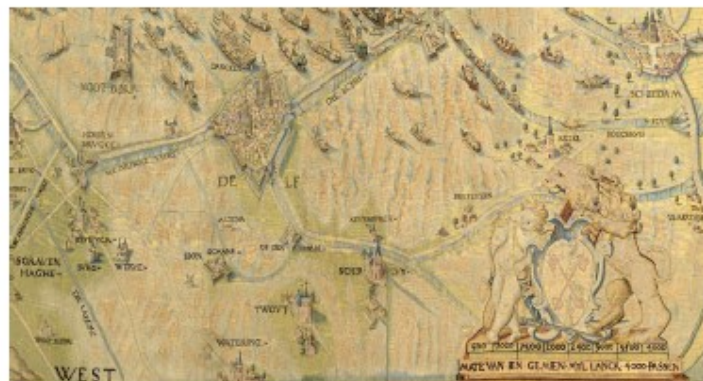
Na de middeleeuwen zagen de inwoners van Midden-Delfland het landschap en de samenleving grote veranderingen doormaken. De hoofdzakelijk op landbouw gerichte samenleving specialiseerde zich steeds meer op de bewerking van zuivelproducten aan huys, terwijl de Reformatie de basis legde voor een sterke verschuiving in het grondbezit. Mede door de vraag naar landbouwproducten vanuit omliggende steden werden de stad-land verbanden in het gebied, zowel over land als over water, aanzienlijk verbeterd. Aan de andere kant wisten de stedelingen het agrarische landschap ook steeds beter te vinden, wat er op verscheidene plekken toe leidde dat vermogenden zelfs boerderijen omvormden tot luxe buitenplaatsen.

Oorlogsprikelen in Midden-Delfland

Vanaf het midden van de zestiende eeuw braken roerige tijden aan voor Midden-Delfland, vooral door de opstand tegen de Spaanse overheersing (zie kader Tachtigjarige Oorlog). Steden zoals Delft en Leiden schaarden zich in 1572 achter de Geuzen en Willem van Oranje, wat leidde tot een radicale omwenteling. Het protestantisme werd de nieuwe leidende godsdienstige overtuiging en de katholieke eredienst werd in het openbaar verboden. Kloosters werden opgeheven en kerken werden ingericht en gebruikt voor de protestantse eredienst.³⁹ Veelal werden de gebouwen zelfs gesloopt, zoals de kloosters Koningsveld aan de Schie, Sion bij Den Hoorn en dat van de Kartuizers langs de Buitenwatersloot. Dit gebeurde in opdracht van de stad Delft om te voorkomen dat de Spanjaarden deze grote gebouwen zouden gebruiken bij een omsingeling van de stad.⁴⁰

De gedachte was niet ongegrond. In 1573 belegerde de hertog van Alva Leiden, met als doel de Opstand te breken. Spaanse troepen bouwden schansen (verdedigingswerken) rondom de stad en verhinderden voedseltoevoer. Door de stad te laten verhongeren zou deze zich na enige tijd vanzelf gewonnen geven, zonder militaire verliezen. Delft zou het volgende doelwit worden, als thuisbasis van Willem van Oranje. Rondom Delft waren al talrijke Spaanse schansen aangelegd, onder meer in Den Hoorn en op de ruïnes van Sion.

Een val van Delft zou waarschijnlijk de nekslag hebben betekend voor de opstand, maar zover kwam het uiteindelijk niet. Om een Spaanse overwinning te voorkomen, besloten de Staten van Holland, met naast Willem van Oranje ook onder meer Otto van Egmond van kasteel Keenenburg, om de dijken door te steken en het land onder water te zetten. Na goedkeuring van het Hoogheemraadschap werd de plaatselijke

Abbeelding 3.x. Uitsnede van het wandtapijt Het Ontzet van Leiden uit de periode 1587-1589 (het noorden is links). De Geuzenvloot voer op de ondergelopen weilanden via Delft richting Leiden om daar de stad te bevrijden van de Spanjaarden. In de omgeving van Delft zijn enkele Spaanse schansen getekend, zoals bij Sion en Den Hoorn.

Verbindingen tussen stad en land

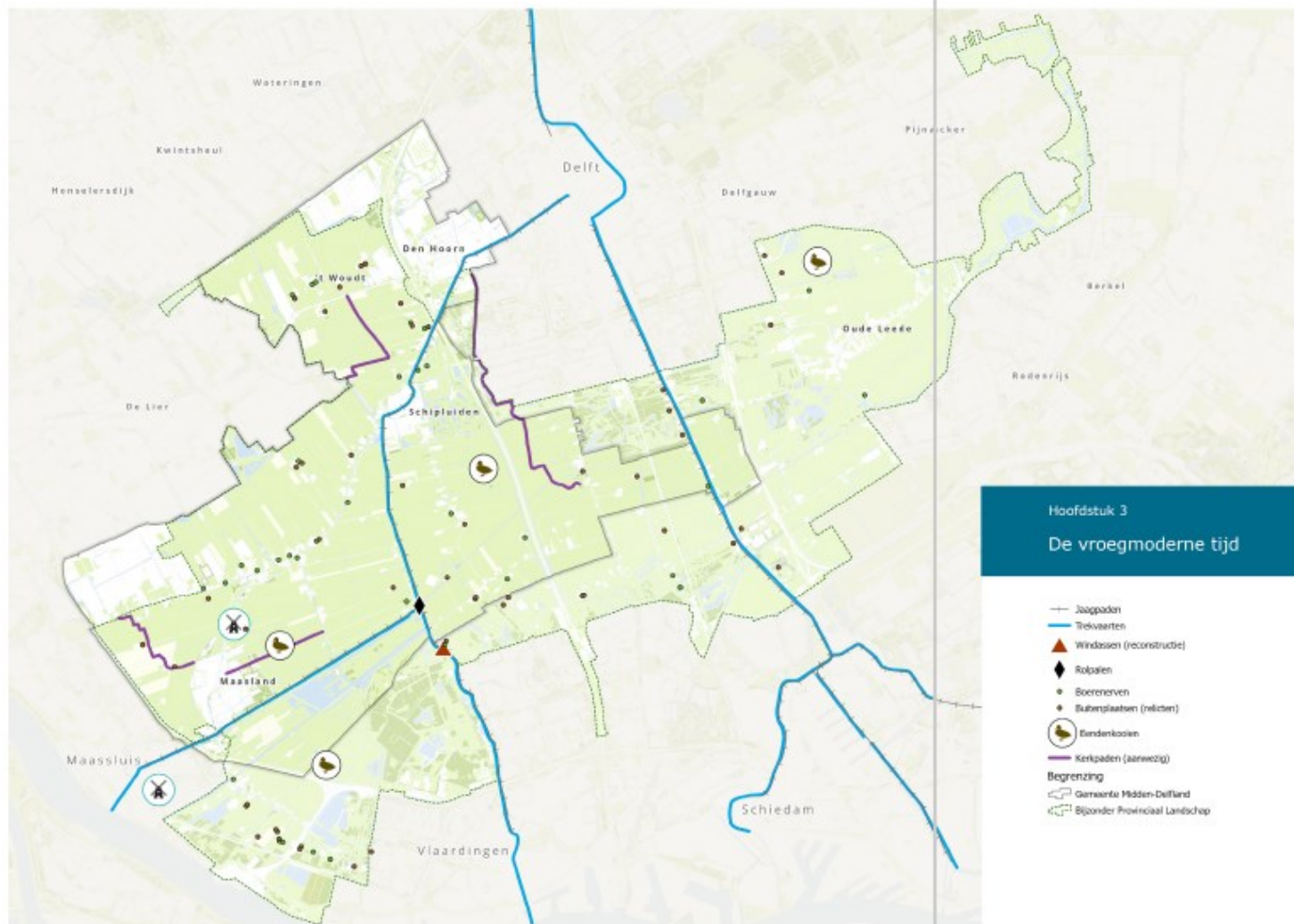
Tussen 1800 en 1950 verbeterden de stad-landverbindingen in Midden-Delfland ingrijpend. Waar vervoer eerst vooral via waterwegen en trekschuiten verliep, zorgden spoorlijnen, stoomtrams en verharde wegen voor snellere verbindingen. Het gehele vervoersnet maakte in deze periode een ontwikkeling door tot een modern en efficiënt systeem. De aanleg van de spoorlijnen tussen Delft, Maassluis en Hoek van Holland maakten het mogelijk om landbouwproducten veel sneller naar veilingen en steden te vervoeren. Deze verbindingen zorgden er tevens voor dat de omliggende steden nog beter bereikbaar waren voor de inwoners van de dorpen in Midden-Delfland. Het reizen was niet langer enkel bestemd voor de gegoede burger, maar werd eenvoudiger voor iedereen. Dit zorgde voor een verschuiving in de onderlinge verhouding. Het land stond niet meer enkel tot dienst van de stad, maar ook omgekeerd.

Het boerenleven door de eeuwen heen

Waar het boerenleven in Midden-Delfland in de voorgaande eeuwen nog volledig op de traditionele melkveehouderij was gericht, zorgden nieuwe economische ontwikkelingen voor een drastische verandering. Door een groeiende vraag naar groenten uit binnen- en buitenland en de aanwezigheid van geschikte gronden, breidde de tuinbouw zich met name ten westen van Delft sterk uit. Ook op de melkveebedrijven was een verandering zichtbaar. Door technologische vooruitgang kon men veel efficiënter en daarmee meer zuivelproducten produceren, wat de economische positie van de boeren versterkte. Men kreeg meer toegang tot de markt, waardoor de boeren ook betere prijzen voor hun producten ontvingen. Tegelijkertijd zorgden deze ontwikkelingen ervoor dat boerenbedrijven zich moesten aanpassen. Schaalvergroting werd noodzakelijk en veel traditionele elementen, zoals eendenkooien, geriefhoutbosjes en melkinrichtingen, verdwenen uit het landschap om plaats te maken voor efficiëntere landbouw. Dit bracht ook financiële druk mee, waardoor kleine boeren het aanvankelijk moeilijk kregen om het boven water te houden. Toch legden veel boeren in deze periode de basis voor het moderne agrarische bedrijf, waarbij snelheid en bereikbaarheid onmisbare factoren waren geworden.

Afbeelding 4.x. Kunstschilder Willem Roelofs werkte vanaf de jaren '50 van de negentiende eeuw veel in de polders nabij Abcoude. Hij maakte er onder meer dit werk in 1870 van een poldermolen langs een van de vele watergangen (Bron: gemeentemuseum Den Haag)

Wat is er nog te zien uit deze periode?

Trekvaarten en jaagpaden

De brede vaarten hadden eeuwenlang een dubbelrol als belangrijke stad-landverbinding, waarbij trekschuiten zowel goederen als personen vervoerden. Al deze routes zijn nog aanwezig, net als de bijbehorende jaagpaden.

Eendenkooien

De rust en ruimte in Midden-Delfland maakten het gebied zeer geschikt voor eendenkooien. Vier van deze kooien zijn nog altijd als groene eilanden in het weidegebied aanwezig.

Boerderijen en buitenplaatsen

Midden-Delfland is een sterk agrarisch gebied, wat zich uit in de talrijke historische boerderijen en erven die verspreid over het landschap liggen. Sommigen werden uitgebouwd tot zomerverblijf of buitenplaats voor de gegoede burger.

Kerkenpaden

Om vroeger van de woning naar school of naar de kerk te gaan, maakte men gebruik van kerkenpaden dwars door de polders. Op vier locaties zijn deze kerkenpaden hersteld en kunnen ze nog altijd door wandelaars worden belopen.

Molens

In het veenweidelandschap is een goede waterbeheersing van levensbelang. Al in de 16e eeuw werden molens ingezet om het water vanuit de poldersloten naar de boezem af te voeren. De meeste zijn inmiddels vervangen, al resteren nog enkele fraaie exemplaren.

Dank voor uw aandacht